

Styre: Universitetsstyret
Styresak: 55/20
Møtedato: 28.05.2020

Dato: 19.05.2020
Arkivsaksnr: 2020/2437

Høring - forslag til ny universitets- og høyskolelov (NOU 2020:3)

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

- [Notat til fakultetene datert 24.02.2020](#)

Saken gjelder:

Kunnskapsdepartementet sendte 18. februar Universitets- og høyskolelovutvalgets (Aune-utvalget) forslag til ny lov for universiteter og høyskoler på høring. Høringsfristen er 5. juni. Aune-utvalget, heretter kalt lovutvalget, har gjort en helhetlig gjennomgang og vurdering av regelverket for universiteter og høyskoler. Målet med arbeidet har vært å utforme et regelverk som tydelig beskriver ansvar, rettigheter og plikter, både for universitetene og høyskolene og for studenter og ansatte. Universitetsstyret inviteres i denne saken til å ta stilling til forslag til høringsinnspill fra UiB til lovforslaget. Forslaget er utarbeidet av et høringsutvalg som har bestått av dekanene og rektoratet. Saksframstillingen inneholder en oppsummering av de mest sentrale temaene høringsutvalget har drøftet med forslag til nye eller justerte lovbestemmelser.

Forslag til vedtak:

Universitetsstyret gir universitetsledelsen fullmakt til å ferdigstille høringsinnspillet i samsvar med behandlingen i møtet.

Kjell Bernstrøm
Universitetsdirektør

19.05.2020/Arne Ramslie/Helge Høvik/Silje Haaskjold Sætre/Cecilie Boge/Kristin Kjøde/Kari Fuglseth/Tore Tungodden

Vedlegg:

1. Saksframstilling
 2. Høringsuttalelse
- Digitalt vedlegg:
3. [NOU 2020:3 Ny lov om universiteter og høyskoler](#)

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
55/20

Møtedato:
28.05.2020

Arkivsaksnr:
2020/2437

Høring - forslag til ny universitets- og høyskolelov (NOU 2020:3)

Bakgrunn

Universitets- og høyskolelovutvalget har gjort en helhetlig gjennomgang og vurdering av regelverket for universiteter og høyskoler. Målet med arbeidet har vært å utforme et regelverk som tydelig beskriver ansvar, rettigheter og plikter, både for universitetene og høyskolene og for studenter og ansatte. Lovforslaget er ment å erstatte dagens universitets- og høyskolelov og det er foreslått flere endringer. Departementet skriver i høringsbrevet at de vil vurdere lovutvalgets forslag og høringsuttalelsene, og tar sikte på at regjeringen kan fremme forslag til ny universitets- og høyskolelov våren 2021. Arbeidet med ny lov må sees i sammenheng med stortingsmeldingen om styringen av universitets- og høyskolesektoren og innspill til denne (se sak 56/20).

Dekanene og rektoratet har fungert som høringsutvalg for utformingen av UiBs hørings svar og relevante tema har vært drøftet i flere møter i perioden mars og april. Dekanene har selv avgjort organiseringen av fakultetenes interne høringsprosesser. Det ble arrangert et åpent og digitalt innspillsmøte 27. april, hvor studenter, ansatte og arbeidstakerorganisasjonene deltok med spørsmål og innspill. De overordnede temaene har vært lovutvalgets forslag til formålsbestemmelse, konsekvenser for studenter og ansatte, samt spørsmål om rammer for organisering og ledelse av universitetet.

Sekretariatet har vært ledet av ass. universitetsdirektør Tore Tungodden og har hatt deltakelse fra Universitetsdirektørens kontor, HR-avdelingen, Studieavdelingen og Forsknings- og innovasjonsavdelingen.

Forslag til høringsuttalelse er strukturert i tråd med lovutvalgets forslag til ny lov og høringsutvalget har, i henhold til høringsbrevet fra departementet, kommet med konkrete forslag til ny lovtekst i de bestemmelser som vi mener bør endres. Under følger en oppsummering av sentrale områder som kommenteres i utkastet til høringsinnspill.

Bærekraft i formålsbestemmelsen (høringsforslagets side 4)

Forslaget om at loven får en egen formålsparagraf med tydelig henvisning til universiteter og høyskolars samfunnsoppdrag og at disse skal være bærere av de grunnleggende verdiene som samfunnet bygger på støttes av høringsutvalget. Utvalget drøftet spesielt om den nye bestemmelsen om at universitetene skal bidra til en bærekraftig utvikling hadde en hensiktsmessig utforming og konkluderte med å slutte seg til forslaget. Høringsutvalget understreker likevel at denne bestemmelsen ikke skal begrense den individuelle akademiske friheten UiBs vitenskapelige ansatte har, men være et ansvar som må ivaretas på et institusjonelt nivå.

Styrking av akademisk frihet (høringsforslagets side 4)

Høringsutvalget argumenterer tydelig for at kapitlet om faglig frihet og ansvar er blant de viktigste bestemmelsene i loven. Høringsutvalget mener derfor at lovutvalgets forslag om at institusjonen har en særlig plikt til aktivt å verne om den enkelte ansattes akademiske frihet er spesielt viktig. Denne handlingsplikten retter seg mot forhold både innenfor og utenfor institusjonen som kan begrense eller legge press på den enkelte ansatte som jobber med forskning eller kunstnerisk utvikling å utøve denne friheten. Høringsutvalget foreslår videre at retten forskere har til selv å velge hvordan forskningen skal formidles og publiseres er en integrert del av forskerens valg av metode for sin forskning, og dermed inngår i den akademiske friheten.

Høringsutvalget har forslått en justering av lovteksten som styrker den akademiske frihetens stilling i academia.

Gratisprinsippet (høringsforslagets side 4)

Det er et helt grunnleggende prinsipp at tilgangen til norsk høyere utdanning er gratis. Høringsutvalget støtter derfor at dette prinsippet ligger fast i ny lov, men understreker at det kan tas betalt for etter- og videreutdanningstilbud.

Ledelsesmodell (høringsforslagets sider 5-7)

Lovutvalgets flertall mener at alle universiteter og høyskoler skal ha samme ledelsesmodell og har derfor foreslått at ett av de eksterne styremedlemmene utpekes av departementet som styreleder, mens rektor skal være styrets sekretær og daglig leder for både institusjonens faglige aktivitet og administrasjonen. Flertallet foreslår dermed å ta ut muligheten å for å ha en ordning som den UiB har i dag, hvor rektor er styreleder og på styrets vegne har det overordnede ansvar for og ledelse for institusjonens virksomhet og fører tilsyn med denne.

Høringsutvalget mener derimot at loven fortsatt skal gi universitetsstyret mulighet til å velge en modell som den UiB praktiserer i dag. Høringsutvalget mener videre at styret skal kunne velge mellom to distinkt ulike modeller for ledelse og støtter derfor ikke forslaget fra lovutvalgets flertall om at rektor også skal kunne velges, og ikke kun ansettes, i en modell med enhetlig ledelse.

Høringsutvalget forslår justeringer i modellen med valgt rektor som gjør direktørens plikt til dialog med rektor knyttet til styresakene tydeligere og forslår derfor at det skal stå «*i samråd med rektor*». I lovforslaget står det «etter samråd med rektor». I forlengelsen av dette foreslår rektor at loven skal bruke betegnelsen universitets- eller høyskoleledelse slik praksis er i sektoren i dag og ikke administrerende direktør. Sistnevnte er en betegnelse som primært brukes i private virksomheter med eksterne styreledere. Dette støttes av høringsutvalget. Dersom en av hensyn til felles lov for universiteter og høyskoler ønsker ensartet tittel på denne direktørstillingen, bør denne uansett gjenspeile det faktiske ansvarsområdet.

Lovutvalgets mindretall har kommentert at ordningen med valgt rektor som også er styrets leder og med en administrerende direktør ofte kalles to-delt ledelse, men mener at betegnelsen kan være misvisende siden de to rollene ikke har likestilte oppgaver. Dette mindretallet har foreslått å tydeliggjøre at direktørens økonomistyring skal understøtte den faglige virksomheten og sørge for at det er inndekning for denne. Det har de gjort gjennom formuleringen, «*Direktøren utarbeider og legger frem styrets budsjettforslag basert på de rammer for virksomheten som er gitt av styret og rektor*». Høringsutvalget mener dette er en viktig presisering av både direktørens og rektors ansvar og rolle.

For å tydeliggjøre rektors rolle og ansvar som faglig leder i det daglige, foreslår rektor en justering av to bestemmelser om rektor og direktøren. Bestemmelsen om valgt rektor (NOUens s. 18, x-x Valgt rektor, nr. 1) foreslås endret ved å legge til ordet «utøver». Bestemmelsen vil da lyde:

*«Rektor er styrets leder. Rektor har på styrets vegne det overordnede ansvar for og **utøver** ledelse av institusjonens virksomhet og fører tilsyn med denne»*

Dette forslaget støttes av dekanene ved Det humanistiske fakultet, Det psykologiske fakultet, og direktøren for Universitetsmuseet. Det medisinske fakultets støtter rektors forslag selv om dette fakultetets primærforslag var formuleringen «...og leder av institusjonens virksomhet...». Rektors forslag støttes ikke av dekanene ved Det juridiske fakultet, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet og Fakultet for kunst, musikk og design.

Rektor foreslo videre en endring som regulerer direktørens plikt til å orientere rektor, omtalt i NOUens s 19 §x-x, sjette ledd. Der står det:

«Direktøren er for øvrig ansvarlig for at den samlede økonomi- og formuesforvaltning skjer i samsvar med departementets generelle bestemmelser om økonomiforvaltningen og forutsetninger for tildeling av bevilgninger. Direktøren utarbeider og legger frem for styret årsregnskap, og holder rektor løpende orientert om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonenes virksomhet».

I et første forslag la rektor også fram at direktøren ikke skal holde rektor *løpende orientert om*, men i stedet skal *rapportere til rektor*. Høringsutvalget sluttet seg ikke til forslaget og universitetsdirektøren la fram som en mulig kompromissløsning at direktøren skal *konsultere rektor løpende*. Bestemmelsen vil da lyde:

*«Direktøren utarbeider og legger frem for styret årsregnskap, **og konsulterer rektor løpende** om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonenes virksomhet».*

Dette forslaget støttes ikke av dekanene ved Det humanistiske fakultet, Det juridiske fakultet, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet.

Dekanene legger vekt på at rollene til valgt rektor og direktør slik de går fram av lovforslaget sikrer tilstrekkelige kontrollmekanismer for styret og gjør det mulig for rektor å ivareta styrets

tilsynsfunksjon uten at for mye makt samles hos rektor. Dekanene understreker også at muligheten for å få gjennomslag for en videreføring av ledelsesmodellen UiB praktiserer i dag svekkes dersom UiB foreslår substansielle endringer til mindretallets forslag.

Vekting (høringsforslagets side 7)

Lovutvalgets flertall har foreslått at alle ansattes stemmer skal vektes likt ved valg av rektor. Mindretallet har foreslått at ansatte i undervisnings- og forskerstillinger skal vektes tyngre slik ordningen er i dag. Det er gode argumenter både for lik vekt og for at ansatte i vitenskapelige stillinger skal veies tyngre. Etter en samlet vurdering har likevel høringsutvalget konkludert med å støtte forslaget om lik stemmevekt for ansatte. Utvalget har lagt mest vekt på argumentene om at alle ansatte jobber mot samme mål, at utviklingen i oppgaver og stillingstyper over tid har gjort at også teknisk- og administrativt ansatte har oppgaver som inngår som del av vitenskapelig aktivitet, f.eks. i laboratorier, i feltarbeid eller i samarbeid med undervisere om utformingen av utdanningstilbud og at rektor er alles rektor. Ansatte i undervisnings- og forskerstilling utgjør likevel et klart flertall blant de ansatte, noe som i seg selv utgjør en form for vekting. Høringsutvalget foreslår ikke å endre studentenes vekt som er på 25 %.

Opptakssystemet (høringsforslagets side 8)

Dagens opptaksforskrift er viktig for ungdom som planlegger å ta høyere utdanning, idet de i stor grad innretter seg etter denne. Det er derfor helt avgjørende at forskriften er nøye gjennomtenkt og oppdatert. I dag premieres de som tar opp fag fra videregående skole for å oppnå flere karakterpoeng fremfor de som begynner på høyere utdanning, fordi høyere utdanning ikke gir ekstra poeng. Høringsutvalget mener at forskriften i fremtiden i større grad må belønne de som velger å begynne på høyere utdanning, idet høringsutvalget mener en slik premiering vil kunne gi en mer kompetent og motivert søkermasse.

Kjønnspoeng (høringsforslagets side 9)

Høringsutvalget mener at en ordning som sikrer kjønnsbalanse i bestemte utdanninger må opprettholdes. Høringsutvalget ønsker derfor å gi tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn i gitte situasjoner, alternativt at det opprettes en kvoteordning. Dette er et egnet virkemiddel for å imøtekomme samfunnets behov og forventning om kjønnsbalanse i bestemte profesjoner, f.eks. lege og psykolog, og innen forskningen. Høringsutvalget slutter seg derfor ikke til lovutvalgets forslag om å fjerne kjønnspoeng til det underrepresenterte kjønn ved opptak.

Studentenes rett til å bli hørt - studentrepresentasjon (høringsforslagets side 10)

Høringsutvalget er prinsipielt enig i forslaget om å tydeligere lovfeste studentenes rett til å bli hørt og understreker at studentrepresentasjon og samarbeid med studentene er viktig for UiB. Utvalget understreker at dette ikke begrenser seg til en formell rett til å bli hørt og å ha på plass gode og velfungerende ordninger for dette. Godt samarbeid med våre studenter er avgjørende arbeidet med å utvikle universitetet som institusjon.

Tilsyn med læringsmiljøet (høringsforslagets side 11)

Høringsutvalget mener at et statlig tilsyn med læringsmiljøet må ses som en helhet og at det ikke er ønskelig med et eget tilsynsorgan for det digitale læringsmiljøet. Utvalget mener følgelig at NOKUT sine tilsynsoppgaver også bør omfatte tilsyn med det digitale læringsmiljøet og foreslår derfor at § 7-7, andre ledd strykes på dette punktet.

Vurdering istedenfor eksamen - gjennomgående krav om to sensorer (høringsforslagets side 11-13)

Fordi loven er normgivende, bør den i terminologi og begrepsbruk reflektere forventninger om variasjon i undervisningsformer, vurderingsformer og læringsaktiviteter. Ettersom UH-sektoren de siste årene i stor grad har erstattet bruken av «eksamen» med «vurdering», foreslår høringsutvalget derfor at dette gjenspeiles i lovteksten. I høringsuttalelsen er derfor «eksamen» foreslått byttet ut med «vurdering».

Høringsuttalelsen gir ikke støtte til forslaget om et lovfestet, gjennomgående krav om to sensorer. Man vurderer at dette tiltaket ikke vil ha ønsket effekt, og snarere bidra til en forskyvning av ressursbruken i forholdet mellom undervisning og vurdering på bekostning av førstnevnte. Dette vil gå ut over kvaliteten på undervisningen og vil ikke være i tråd med Kvalitetsmeldingens og Universitetet i Bergen sin *Handlingsplan for kvalitet i utdanning*.

Postdoktorstillinger - begrensninger i antall postdoktorperioder (høringsforslagets side 19)

Høringsutvalget mener at forslaget om begrensninger i antall postdoktorperioder vil hindre unge forskere i å bygge opp en sterk nok CV til å være konkurransedyktige for faste stillinger innen akademia både nasjonalt, og særlig internasjonalt. Postdoktorstillinger bidrar til at kandidatene kan styrke sin kompetanse og konkurransekraft. I forskningsmiljøer med sterk internasjonal konkurranse om stillingene, har de fleste søkerne flere og lengre perioder i postdoktorstillinger før de får faste stillinger. Høringsutvalget har forståelse for formålet med regelendringen og argumentene for å begrense antallet postdoktorperioder for å gi sikrere karriereveier for unge mennesker i akademia. Men forslaget er etter høringsutvalgets mening i utakt med resten av verden og det arbeidsmarkedet kandidatene skal konkurrere i. Et for rigid nasjonalt regelverk som gjør det vanskelig å rekruttere dyktige postdoktorer fra toppinstitusjoner vil kunne skade norsk forskning på sikt.

Dagens regelverk fremmer mobilitet blant unge forskere og gir en mulighet for dem til å ta erfaringer fra andre institusjoner med seg tilbake til hjemmeinstitusjonen. Det er svært verdifullt. Etter høringsutvalgets oppfatning vil formålet med regelendringen bedre kunne oppnås gjennom målrettet arbeid for å sikre at bruken av postdoktorstillinger er i tråd med intensjonen. I denne forbindelse viser vi blant annet til at NFR nå krever utviklingsplaner for postdoktorer, noe som vil bidra til at postdoktorstillinger i større grad vil bli brukt korrekt ved alle institusjoner fremover.

Raskere ansettelses (høringsforslagets side 19)

Det arbeides allerede på ulike måter lokalt med å få opp effektiviteten i ansettelsesprosessene, og høringsutvalget vurderer at det er hensiktsmessig å gjøre dette arbeidet innenfor den enkelte institusjon ut fra de lokale forhold. Utvalget mener derfor at det ikke er behov for en nasjonal arbeidsgruppe slik utvalget foreslår.

Universitetsdirektøren sine kommentarer

Ved UiB har det vært en så grundig prosess som mulig, gitt koronasituasjonen, med drøfting av forslag til ny lov om universiteter og høyskoler (NOU 2020:3). Et grunnpremiss er at universiteter og høyskoler har et spesielt samfunnsoppdrag som må reflekteres i lovforslaget. Det har vært bred enighet i universitetets høringsutvalg om de viktigste prinsipielle problemstillingene i lovforslaget, som for eksempel å styrke den akademiske friheten, verne om gratisprinsippet og valgfrihet når det gjelder styring og ledelse.

Høringsutvalget foreslår også å følge mindretallets forslag om at ansatte stemmer skal vektas likt ved valg. Selv om det også er gode argumenter for ulik vekting, mener Universitetsdirektøren at lik vekting er et viktig signal om at alle ansattegrupper arbeider for å realisere målene for kjerneoppgavene til universitetet.

Et samlet høringsutvalg ved UiB slutter seg til mindretallets forslag om at loven skal inneholde et alternativ som gir mulighet for å videreføre dagens modell for valgt ledelse, der valgt rektor også innehar rollen som styreleder. Selv om det er ulike syn på modeller for styring og ledelse ved universitetet, er det stor enighet om at flertallets forslag i lovutvalget, med enhetlig valgt rektor og ekstern styreleder, er en modell som ikke tar opp i seg styrkene ved dagens modeller for valgt og ansatt rektor.

For å ytterligere å tydeliggjøre rektors rolle og ansvar som faglig leder i det daglige, foreslår rektor en justering av to bestemmelser om rektor og direktøren. Universitetsdirektøren vil på disse punktene slutte seg til Lovutvalgets mindretall sitt forslag og mener at dette forslaget bidrar til å tydeliggjøre den balansen som bør være mellom rektor og direktør i et system med delt ledelse. Universitetsdirektøren legger, på samme måte som fire av dekanene, vekt på to sentrale momenter. For det første at rollen til direktør, slik den går fram av lovforslaget, sikrer tilstrekkelige kontrollmekanismer for styret. For det andre at muligheten for å få gjennomslag for en videreføring av ledelsesmodellen UiB praktiserer i dag svekkes dersom UiB foreslår substansielle endringer til mindretallets forslag.

Valgt rektor er ansvarlig for den faglige siden av virksomheten, mens direktøren er ansvarlig for den administrative siden av virksomheten. Dette er likevel ikke likestilte oppgaver. Rektor er universitetets øverste leder og administrasjonen skal støtte opp under den faglige virksomheten. I tillegg har direktøren et definert ansvar for å lede administrasjonen og ivareta økonomi- og eiendomsforvaltning. Universitetsdirektøren mener derfor at forslaget til Lovutvalgets mindretall på en balansert måte beskriver denne rollefordelingen. Den er også i samsvar med slik modellen har vært praktisert på en god måte gjennom mange år med sterk og tydelig faglig ledelse ved UiB.

Høringsutvalget foreslår å endre tittelen på administrerende direktør til universitets- eller høyskoleledelse i lovforslaget. Universitetsdirektøren deler vurderingen av at en slik tittel best reflekterer den særegne modellen med delt ledelse i vår sektor. Det har også vært benevnelsen som historisk har vært brukt på stillingen ved UiB.

Innspillet til lovforslaget må også ses i sammenheng med universitetets innspill til styringsmeldingen som er nærmere omtalt i sak 56 /20.

Etter at høringsutvalget har avsluttet sitt arbeid og i prosessen med ferdigstilling av styresaken har universitetsdirektør og rektor hatt nærmere dialog om betydningen av å tydeliggjøre prinsippene om delt ledelse i lovteksten. Mindretallet i Lovutvalget omtaler ikke prinsippet om delt ledelse eksplisitt i lovteksten, men mener dette ivaretatt gjennom justeringer i dagens lovtekst. Rektor og universitetsdirektør har i dialog kommet fram til et omforent forslag som presiserer at rektor er øverste faglige leder i det daglige. Det foreslås derfor at bestemmelsen om rektor skal lyde

*«Rektor er styrets leder. Rektor har på styrets vegne det overordnede ansvar for og **utøver faglig ledelse av institusjonens virksomhet og fører tilsyn med denne**»*

19.05.2020 /Arne Ramslien/Helge Høvik/Silje Haaskjold Sætre/Cecilie Boge/Kristin Kjøde/
Kari Fuglseth/Tore Tungodden

Innhold

Høringsuttalelse fra UiB - forslag til ny lov om universiteter og høyskoler	3
Kapittel 1 Formål og virkeområde	4
Kapittel 2 Virksomhet og ansvar	4
Særlig ansvar for enkelte institusjoner (§ 2-3)	4
Faglig frihet og ansvar § 2-4	4
Gratisprinsippet § 2-5	4
Gradsforskriften § 2-6	5
Kapittel 3 Organisering og ledelse ved statlige institusjoner	5
Ledelsesmodell	5
Direktøren	6
Vekting ved valg av rektor	7
Rekruttering av rektor	7
Styrets oppgaver § 3-2	8
Styrets sammensetning - oppnevning av styrets eksterne medlemmer § 3-3	8
Lovlighetskontroll § 3-11	8
Kapittel 6 Opptak til høyere utdanning	8
Generell studiekompetanse	8
Opptakssystemet	8
Kjønnspoeng	8
Samordnet opptak til master	9
Kapittel 7 Læringsmiljø og studentrepresentasjon	10
Studentombud	10
Studentenes rett til å bli hørt	10
Påbud om handlingsplaner for universell utforming og tilrettelegging	10
Mentorordning	10
Tilsyn med læringsmiljøet	11
Kapittel 8 Undervisning, vurdering, sensur, klage og utstedelse av vitnemål	11
Rett til å gå opp til eksamen (§ 8-5)	12
Gjennomføring av eksamen (§ 8-6)	12
Gjennomføring av førstegangssensur (8-7	13
Klage over formelle feil ved eksamen (§ 8-8)	14
Klage over karakterfastsetting (§ 8-10)	14
Gjennomføring av klagesensur (§ 8-11)	15

Ph.d.-kandidatenes rettigheter og plikter (§ 8-12)	15
Vitnemål	15
Kapittel 9 Godkjenning av høyere utdanning	16
Generelle merknader	16
Full prøvingsrett for NOKUT sin klagenemnd	16
Kapittel 10 Sanksjoner ved uønsket adferd.....	17
Utvidet utestengelsesperiode, falskt vitnemål og fusk	17
Politiattest	17
Skikkethetsvurdering	17
Bortvisning	17
Forbud mot heldekkende ansiktsplagg	17
Ph.d.-kandidater	17
Kapittel 11 Ansettelse	18
Midlertidige ansettelse	18
Postdoktorstillinger - begrensning i antall postdoktorperioder	19
Raskere ansettelsesprosesser	19
Sakkyndig bedømming og innstilling i undervisnings- og forskerstillinger (§ 11-3)	20
Ansettelse på åremål (§ 11-7)	20
Kapittel 12 Institusjonens klagenemnd og nasjonale klageorgan.....	21

Høringsuttalelse fra UiB - forslag til ny lov om universiteter og høyskoler

Universitetet i Bergen viser til høringsbrev av 18. februar 2020, om ny lov om universiteter og høyskoler, og takker for muligheten til å komme med innspill til NOU 2020:3. Høringsuttalelsen er strukturert i tråd med utvalgets forslag til ny lov. Der det er relevant har UiB kommet med konkrete forslag til lovtekst.

Lovforslaget bygger på prinsippene om akademisk frihet, gratisprinsippet og institusjonenes autonomi. UiB legger stor vekt på at disse prinsippene er førende for hvordan loven som helhet utformes.

Universitetet i Bergen legger hovedprinsippene i Magna Charta for de europeiske universitetene til grunn for sin virksomhet:

- 1. Universitetene er selvstendige samfunnsinstitusjoner som, selv om de er ulikt organisert av geografiske og historiske årsaker, kritisk produserer, utforsker, vurderer og formidler kultur gjennom forskning og høyere utdanning.*
- 2. På universitetene må undervisning og forskning være uadskillelige dersom undervisningen skal kunne følge med i behovsutviklingen, nye samfunnskrav og vitenskapelige nyvinninger.*
- 3. Frihet i utdanning og forskning er grunnleggende prinsipp for universitetene. Styresmaktene og universitetene må, på hvert sitt område, garantere og fremme respekten for dette grunnleggende kravet.*
- 4. Et universitet ivaretar den europeiske humanistiske tradisjonen og er konstant opptatt av å nå universell kunnskap. For å fullføre sine oppgaver må universitetet overskride geografiske og politiske grenser og fastslå den tvingende og nødvendige retten for alle kulturer til å kjenne og influere hverandre gjennom fri og gjensidig kunnskapsutveksling.*

Universitetene har en grunnleggende rolle i et demokratisk samfunn gjennom forvaltning og utvikling av kunnskap og kompetanse. Akademisk frihet er grunnleggende verdi, og forskning fordrer en lang tidshorison. Institusjonenes autonomi er avgjørende for at institusjonene skal oppfylle samfunnsoppdraget og innfri samfunnets forventninger til kunnskapsinstitusjonene. Loven må tydeliggjøre institusjonenes autonomi slik at det er mulig å utvikle institusjonene gjennom egne strategier, prioriteringer og disponering av ressurser. Uten betydelig autonomi vil det ikke være mulig å være lydhør for regionale utdanningsbehov eller å konkurrere i den internasjonale forskningsfronten. Reell institusjonell autonomi sikrer også den akademiske friheten.

Dette innebærer at lovens utforming ikke må stå til hinder for faglig autonom styring av institusjonene og de grunnleggende akademiske verdiene, og det bør være en hensiktsmessig balanse mellom de forvaltningsmessige kravene og universitetenes og høyskolenes handlingsrom med tanke på utvikling og innretning for fremtiden.

Universitetet i Bergen har følgende kommentarer og innspill, sortert etter lovforslagets kapitler. Tilføyelser til i de enkelte bestemmelsene som er gjengitt er markert i understrekning, og eventuelt overstrykinger.

Kapittel 1 Formål og virkeområde

Universitetet i Bergen støtter forslaget om at loven får en egen formålsparagraf med tydelig henvisning til universiteter og høyskolars samfunnsoppdrag og at disse skal være bærere av de grunnleggende verdiene som samfunnet bygger på.

Det er særlig positivt at vitenskapelige og kunstneriske metoder sidestilles i bestemmelsen.

Universitetet i Bergen støtter opp under formålet om at institusjonen gjennom sin virksomhet skal bidra til en miljømessig, sosial og økonomisk bærekraftig utvikling. Vi vil likevel understreke at dette må forstås som et institusjonelt ansvar som ikke rokker ved den individuelle akademiske friheten som forskere og ansatte som driver faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid har og som institusjonen aktivt skal verne om.

Kapittel 2 Virksomhet og ansvar

Særlig ansvar for enkelte institusjoner (§ 2-3)

Universitetet i Bergen er godt tilfreds med forslaget i § 2-3 som viderefører bestemmelsen om de nevnte universitetene har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger.

Faglig frihet og ansvar § 2-4

Universitetet i Bergen mener at kapitlet om faglig frihet og ansvar er blant de viktigste bestemmelsene i loven. Universitetet mener utvalgets forslag om at institusjonen har en særlig plikt til aktivt å verne om den enkelte ansattes akademiske frihet er spesielt viktig. Denne plikten retter seg mot forhold både utenfor og innenfor institusjonen som kan svekke den enkelte ansattes reelle utøvelse av denne friheten.

Universitetet mener videre at retten forskere har til selv å velge hvordan forskningen skal formidles og publiseres er en integrert del av forskerens akademiske frihet. Publiseringskanalen en forsker velger kan ikke ses isolert fra valg av metode for forskningen. Kanalen forskere skal publisere i inngår som en sentral del i valg av tema for forskningen og metodevalg, og er derfor å anse som en del av forskernes individuelle faglige og akademiske frihet. Universitetet i Bergen støtter derfor mindretallet som påpeker at åpen publisering vil være et fremtidig krav, men at det forskjeller mellom fag og at krav om åpen publisering vil kunne legge unødvendige begrensinger på forskerne. Dette vil også kunne svekke forskernes internasjonale samarbeid.

Universitetet vil på denne bakgrunn foreslå endring i loven som på en enda tydeligere måte fremhever betydningen av den akademiske friheten universiteter og høyskoler er tuftet på.

Universitetet foreslår at § 2-4, første ledd skal lyde:

Ved universiteter og høyskoler skal akademisk frihet råde. Institusjonene plikter å fremme og verne om akademisk frihet, og om de ansatte som utøver denne.

Gratisprinsippet § 2-5

Det er et helt grunnleggende prinsipp at tilgangen til norsk høyere utdanning er gratis. Universitetet i Bergen støtter derfor sterkt opp om at dette prinsippet videreføres og ligger fast i ny lov. Universitetet vil likevel presisere at dette ikke kan omfatte virksomhet innenfor etter- og videreutdanning. Hvis også EVU-aktiviteten skulle være gratis ville det måtte dekkes av grunnbevilgningen, og det vil gå ut over kjerneaktivitet innen grunnutdanning, forskning og faglig

og kunstnerisk utviklingsarbeid. Livslang læring bygger på et samspill og samarbeid mellom utdanningssektoren og arbeidslivet og det bør derfor åpnes for å kunne ta betalt for etter- og videreutdanninger som institusjonen gir tilbud om.

Gradsforskriften § 2-6

For utdanninger som skal dekke sentrale samfunnsfunksjoner bør det foretas nasjonal dimensjonering som reguleres i gradsforskriften. Universitetet i Bergen er derfor enig med utvalgets flertall som foreslår å videreføre denne. For andre utdanninger bør den enkelte institusjon vurdere utdanningstilbud og dimensjonering ut fra institusjonens kompetanseprofil og nasjonale og regionale kompetansebehov. Det er særlig viktig at UH-sektoren selv tar ansvar for å predikere fremtidige kompetansebehov i samfunnet og initiere utdanning i tråd med disse.

Kapittel 3 Organisering og ledelse ved statlige institusjoner

Ledelsesmodell

I vurderingen av spørsmålet om ledelsesmodell legger Universitetet i Bergen til grunn tre grunnleggende hensyn og verdier;

For det første hensynet til faglig autonomi. Universiteter og høyskoler skal fremme og verne om akademisk frihet og de ansatte som utøver denne.

For det andre hensynet til institusjonell autonomi. Institusjonene skal innenfor de overordnede rammene satt av Stortinget og overordnede myndigheter utøve sitt samfunnsoppdrag.

For det tredje hensynet til mangfold i sektoren. Universitets- og høyskolesektoren er en sektor som består av ulike typer institusjoner med særlige samfunnsoppdrag.

Universitetet mener at universitets- og høyskoleloven bør videreføre to modeller for ledelse. Én modell med ekstern styreleder og ansatt rektor, og én modell med valgt rektor som også er styrets leder og med en direktør med et administrativt ansvar. Mindretallet foreslår en delt ledelsesmodell med en valgt rektor som også er styreleder og en administrerende direktør med ansvar for den samlede administrasjonen og økonomiforvaltningen. Modellen sikrer solid faglig forankring ved at nettopp rektor også er styreleder. Universitetet i Bergen mener modellen med valgt rektor som også er styrets leder har tjent institusjonen godt. Modellen med valgt rektor som også er styreleder bidrar til å ivareta institusjonenes autonomi og sikrer at ledelsesformen har forankring i det akademiske fellesskapet blant studenter og ansatte. Dette gir rektor sterk legitimitet. Universitetsstyret er institusjonens øverste organ med ansvar for å fastsette virksomhetens strategi. Rektor har ansvar for å lede universitetsstyret, og har på styrets vegne det overordnede ansvar for og ledelse av universitetets virksomhet og føre tilsyn med denne. I en modell med delt ledelse er rektor universitetets øverste faglige leder i det daglige og universitetets ansikt utad. Dette gjør rektor til en tydelig og sterk leder for universitetet med grunnleggende innsikt i institusjonens egenart. For Universitetet i Bergen er det viktig at krav til dyp faglig innsikt og uavhengighet ilegges avgjørende vekt i valg av ledelsesmodell.¹

¹ På dette punktet er det ulike syn i UiBs høringsutvalg og dette er reflektert i saksforelegget til styret. UiBs høringsuttalelse på dette kapitlet vil bli ferdigstilt etter styrets behandling.

Direktøren

På grunnlag av universitets standpunkt i punkt om ledelsesmodeller, må loven fortsatt ha en bestemmelse om direktør.

Å ansette direktør er en strategisk beslutning som må ligge til styret. Direktøren bør ansettes på åremål og åremålsperioden bør ikke sammenfalle med rektors valgperiode. Åremålstilsetting sikrer at ikke det skjer en akkumulering av administrativ makt, som kunne bli konsekvensen ved fast tilsetting. Universitetet foreslår at åremålsperioden er på seks år, med mulighet for seks års forlengelse.

Direktøren bør ha ansvar for den samlede administrative virksomheten og ansvar for økonomistyringen. Universitetet vil fremheve at formuleringen «*Direktøren utarbeider og legger frem styrets budsjettforslag basert på de rammer for virksomheten som er gitt av styret og rektor*» tydeliggjør direktørens ansvar for at økonomistyringen skal understøtte og sikre inndekning for faglige prioriteringer gitt av styret og rektor. Dette bidrar til å tydeliggjøre de ulike rollene rektor og direktør har i styringen av universitetet. Det er rektor, som på styrets vegne har det overordnede ansvaret for og ledelse av institusjonen, og direktørens ansvar handler om administrasjon og økonomistyring.

Tittelen «administrerende direktør» er etter universitetets syn likevel uheldig da den i langt mindre grad benyttes innen staten enn i det private og er ikke-eksisterende ved utenlandske institusjoner (eng. CEO). Både i offentlig rektor og i det private benyttes den utelukkende som tittel på institusjonens øverste daglige leder og er kun forenelig med enhetlig ledelse under denne – faglig og administrativt. Med stillingen «administrerende direktør» i organisasjonen, begrenses rektor til å være styreleder. Dette vil avvike fra praksis ved langt de fleste universiteter internasjonalt hvor rektor er daglig leder. I praksis benytter ingen i sektoren denne tittelen da den oppfattes som sterkt misvisende og omtaler øverste leder av administrasjonen som enten universitets- eller høyskoledirektør. Universitetet i Bergen mener begrepet «universitetsdirektør eller høyskoledirektør» er godt innarbeidet sektoren og tydeliggjør de ulike rollene rektor og direktør har i en modell med delt ledelse og der direktøren sitt ansvar er begrenset til den administrative virksomheten. Dersom en av hensyn til en enhetlig lov både for høyskoler og universiteter ønsker en felles stillingstittel, bør denne gjenspeile det administrative ansvaret direktøren har for virksomheten.

Universitetet i Bergen foreslår derfor følgende lovtekst:

§ x-x. Universitets- og høyskoledirektør

Dersom styret har vedtatt at rektor skal velges, skal det ved institusjonen være en universitets- eller høyskoledirektør.

Det er universitetsdirektørens ansvar å være styrets sekretær og legge fram saker for styret. I faglige, strategiske og prinsipielle saker skjer dette i dialog med rektor. Det er viktig at loven gjenspeiler denne dialogen mellom rektor og universitetsdirektøren. I formuleringen «Direktøren skal, etter samråd med rektor, forberede og gi tilrådning i de saker som legges frem for styret» gjenspeiles ikke denne dialogen i tilstrekkelig grad. Universitetet foreslår å bytte ut ordet «etter» med «i» og foreslår derfor at bestemmelsen i § x-x Universitets- og høyskoledirektøren, tredje ledd, andre setning skal lyde;

Forslag til lovtekst:

Direktøren skal, i samråd med rektor, forberede og gi tilråding i de saker som legges frem for styret

²Lovutvalgets mindretall har forslått at direktøren skal legge fram årsregnskap for styret og holde rektor løpende orientert om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonens virksomhet. Universitetet i Bergen vil foreslå å tydeliggjøre og stryke denne plikten som påhviler direktøren og vil foreslå følgende endring i bestemmelsen om direktøren, sjette ledd, andre setning:

*Direktøren utarbeider og legger fram for styret årsregnskap, og **konsulterer rektor løpende** om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonens virksomhet.*

Vekting ved valg av rektor

Universitetet i Bergen støtter flertallets forslag om at ansattes stemmer skal vektes likt ved valg av rektor. Universitetet begrunner dette med at alle ansatte er arbeidstakere ved samme institusjon på ulike måter arbeider mot et felles mål om å styrke universitetets primær oppgaver innen forskning, utdanning og formidling. Både som styreleder og som universitetets øverste leder har rektor en viktig rolle overfor alle ansatte. Gjennom årene har det skjedd en utvikling i forholdet mellom ulike ansattgrupper. Også teknisk- og administrativt ansatte utfører i stadig større grad oppgaver som er integrert i forskningsprosjekter som inngår i vitenskapelig aktivitet, f.eks. på laboratorier, i feltarbeid eller når de arbeider tett med undervisere for å gi studentene best mulig undervisning. Lik vekt vil også styrke viktige demokratiske prinsipper i universitets- og høyskolesektoren. Universitetet i Bergen vil ellers bemerke at selv med en slik endring i vekting vil ansatte i undervisnings- og forskerstillinger utgjøre den klart største gruppen blant de ansatte og dette utgjør, som utvalgets flertall skriver, i seg selv en form for vekting ved valg.

Rekruttering av rektor

Universitetet i Bergen mener det er viktig at styret kan velge mellom to distinkt ulike modeller for ledelse. Valg av rektor innebærer at forpliktelser og løfter gitt gjennom en valgprosess, og det innebærer en tillitserklæring og et mandat fra de ansatte, som gjennom sin stemme også blir ansvarliggjort og delaktige i styringen av institusjonen. Valg av rektor oppfattes som viktig fordi det bidrar til en faglig orientert rektor, med tydelig forankring i organisasjonen og stor grad av institusjonell autonomi. Vi mener at modellen med ekstern styreleder og valgt rektor reduserer valg til et spørsmål om rekrutteringsform og bidrar til utydighet i samspillet mellom styreleder og rektor. En valgt rektor henter sitt mandat og legitimitet fra elektoratet. En rektor som er ansatt av styret henter sitt mandat fra styret, står ansvarlig overfor styret og kan avsettes av dette. Modellen med ekstern styreleder og valgt rektor er en konstitusjonelt krevende modell. Ved konflikt kan det bli svært komplisert for et styre å avsette rektor. Universitetet er skeptisk til at en ordning hvor styret kan utlyse nyvalg vil fungere i praksis. På denne bakgrunn mener universitetet at valg av rektor kun bør skje når rektor også er styrets leder.

² Dette avsnittet er rektors forslag til høringsinnspill

Styrets oppgaver § 3-2

Universitetet viser til bestemmelsen om styrets oppgaver og vil, på bakgrunn av vårt forslag om at det skal være mulig å velge en ordning med valgt rektor som styrets leder, foreslå følgende formulering av § 3-2, tredje ledd:

Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse av virksomheten. Styret selv skal fastsette instruks for institusjonens daglige ledelse

Styrets sammensetning - oppnevning av styrets eksterne medlemmer § 3-3

Universitetet i Bergen støtter lovutvalgets flertall om at styret og departementet hver oppnevner to eksterne styremedlemmer og deres varamedlemmer. På den måten vil institusjonenes vurdering av hvilken kompetanse de eksterne styremedlemmene få større betydning og institusjonens autonomi styrkes. Styret kan oppnevne eksterne medlemmer som kan bidra med viktige perspektiver, erfaring og kompetanse knyttet til styrets overordnede strategi og prioriteringer. Universitetet understreker at styret selv også bør foreslå kandidater for departementet som på samme måte vil bidra med viktig kompetanse og erfaring inn i styrets arbeid.

Lovlighetskontroll § 3-11

Universitetet i Bergen stiller seg ikke bak forslaget om at minst tre styremedlemmer sammen skal kunne bringe spørsmål lovligheten av en avgjørelse inn for departementet til kontroll. Universitetet mener det er en oppgave for institusjonens øverste organ og ansvarlige styre å, på bakgrunn av råd fra intern eller ekstern ekspertise, selv ta stiling til saker hvor det er tvil om de rettslige rammene. Dette er derfor en bedre løsning enn om å overlate avgjørelsen til departementet. Det understøtter også prinsippet om institusjonell autonomi.

Kapittel 6 Opptak til høyere utdanning

Generell studiekompetanse

Universitetet i Bergen er positive til at hovedregelen om generell studiekompetanse som grunnlag for opptak til høyere utdanning videreføres. Universitetet støtter også at enkelte bestemmelser som i dag fremgår av forskrift tas inn i loven. Universitetet slutter seg dermed til forslaget.

Opptakssystemet

Utprøving av alternative opptakskrav som et supplement til dagens karakterkrav, vil kreve utredning og være ressurskrevende. Dagens opptaksforskrift er særs viktig for dagens ungdom, som i stor grad innretter seg etter denne. Nettopp derfor er det viktig at opptaksforskriften er nøye gjennomtenkt og oppdatert. I dag premierer forskriften de som tar opp fag fra videregående skole, fremfor de som tar høyere utdanning. Universitet i Bergen ønsker at opptaksforskriften i fremtiden i større grad belønner de som velger å ta høyere utdanning, idet universitetet mener en slik premiering vil kunne gi en mer kompetent og motivert søkermasse.

Kjønnspoeng

Utvalget foreslår å fjerne bestemmelsen om tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn. Begrunnelsen er dels at tilleggspoeng ikke er i samsvar med likestillingsregelverket og EUs likestillingsdirektiv, og dels at å drive slik særbehandling ved opptak til høyere utdanning er betenkelig når det ikke er anledning til å gjøre lignende tiltak ellers i arbeidslivet. Like fullt er det

på enkelte studieprogram et klart samfunnsmessig behov for en bedre balanse mellom kjønnene.

Dersom det utdannes for få mannlige profesjonsutdannede, som leger og psykologer, vil det slå negativt ut for brukerne av de tjenestene disse yrkesgruppene yter tjenester til. I det lange løp vil også rekruttering til utdanningen kunne ha uheldige konsekvenser for forskningen. Valg av tema for forskningen og problemstillinger har også en kjønnsdimensjon, f.eks. ved at det blir mindre forskning på problemstillinger som har en kjønnsdimensjon. Dermed kan kunnskapsgrunnet kunne favorisere en brukergruppe/kjønn. Rekruttering til høyere utdanning vil over tid kunne gi skjev rekruttering av forskere og deretter at forskningen ikke tar opp i seg problemstillinger som i større grad berører f.eks. menn enn kvinner. På sikt vil dette kunne påvirke brukerne av f.eks. helsetjenestene.

Det medisinske fakultet ved UiB har gjennomført et større utredningsarbeid om kjønnsbalanse i profesjonsutdanningene. Dette er viktig, både i en læringsmiljø sammenheng og for samfunnet. En pasient kan ha en klar forventning om å skulle møte enten en mannlig eller kvinnelig lege. Skal universitetet kunne levere på dette, må utdanningene ta høyde for dette også i opptaket. Fakultetet har videre ved to anledninger søkt Kunnskapsdepartementet om å få innføre kvoter for det underrepresenterte kjønn i studieprogrammet, for å unngå at en allerede sterk ubalanse i kjønnsfordelingen ikke skal eskalere ytterligere. Det har blitt søkt om dette for utdanningene i medisin og odontologi.

For studieprogrammer med svært høye poenggrenser for opptak mener Universitetet i Bergen at kvoter er en bedre ordning enn tilleggspoeng. En kvoteordning vil kunne innebære at det underrepresenterte kjønn f.eks. skal ha en andel på 30 % av studieplassene i programmet. Ordningen vil da bare slå inn dersom andelen er mindre enn dette, og det får bare konsekvenser for en relativt liten gruppe studenter. En ordning med tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn vil gi etter vårt syn en uforholdsmessig stor fordel for noen søkere, samt et mer uforutsigbart resultat i opptaket. Ordningen vil også kunne oppleves som urettferdig blant søkerne. Kvoter er derfor et mer målrettet og mildt tiltak. Vi oppfordrer derfor Kunnskapsdepartementet om å vurdere å utrede en kvoteordning for enkelte utdanningsprogrammer.

Universitetet i Bergen mener i alle tilfeller at en ordning som sikrer kjønnsbalanse i bestemte utdanninger må opprettholdes. Universitetet ønsker derfor å gi tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn i gitte situasjoner, alternativt at det opprettes en kvoteordning som nevnt ovenfor. Dette er et egnet virkemiddel for å imøtekomme samfunnets behov og forventning om kjønnsbalanse i bestemte profesjoner, f.eks. leger og psykologer, og innen forskningen. Universitetet slutter seg følgelig ikke til utvalgets forslag om å fjerne kjønnsspoeng til det underrepresenterte kjønn ved opptak.

[Samordnet opptak til master](#)

Hver institusjon har i dag egne forskrifter om opptak til masterprogram og det vil måtte fastsettes en felles, nasjonal forskrift om opptak til master for å realisere hovedgevinstene med et samordnet masteropptak. Digitaliseringsstyret for høyere utdanning og forskning starter

derfor til høsten opp prosjektet «Nasjonal samordning av masteropptak», der en av leveransene vil være en nasjonal forskrift for opptak til master. Det er særs viktig at forskriftsarbeidet kan starte i en tidlig fase av prosjektet og at forskriften har tilstrekkelig hjemmel. Dette krever en rettslig regulering i universitets- og høyskoleloven. Universitetet i Bergen viser til at tilsvarende forskrift for opptak til grunnstudier er hjemlet i uhl § 3-7 første og andre ledd og er foreslått videreført i ny § 6-5. Universitetet i Bergen foreslår derfor å ta inn et tillegg i ordlyden i § 6-7 som spesifiserer og gir hjemmel til ny sentral forskrift om opptak til masterutdanninger:

Departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptak til høyere grads studier, om rangering av søkere og om klagebehandling.

Alternativt forslår vi at tillegget kan tas inn i § 6-5 om forskrift om opptak.

Kapittel 7 Læringsmiljø og studentrepresentasjon

Studentombud

Utvalget foreslår at studentombudets mandat fastsettes i loven, og at institusjonenes og departementets hjemmel til å gi forskrift om studentombudet tas ut. Utvalget mener at ombudene skal ha en uavhengig og fri stilling, og at hverken departementet eller universitetsstyret skal kunne instruere eller fastsette mandat. Universitetet i Bergen stiller seg bak disse betraktningene, og gir sin tilslutning til forslaget.

Studentenes rett til å bli hørt

Utvalget foreslår en tydeligere formulering om studentenes rett til å bli hørt. Universitetet i Bergen er prinsipielt enig i dette, men understreker at vi allerede har gode og velfungerende ordninger for studentrepresentasjon og samarbeid. Godt samarbeid med våre studenter er svært betydningsfullt i arbeidet med å utvikle universitetet. Universitetet oppfatter derfor signaleffekten som det primære og viktigste med dette forslaget, og er positive til at vårt arbeid på dette feltet nå får en enda mer tydelig forankring i loven.

Påbud om handlingsplaner for universell utforming og tilrettelegging

En handlingsplan kan være et godt redskap, og Universitetet i Bergen benytter slike planer i ganske stort omfang allerede. Vi har blant annet en handlingsplan for styrking av læringsmiljøet. Universitetet mener imidlertid at loven ikke bør låse institusjonen til en bestemt arbeidsmetodikk/prosess. Universitetet foreslår derfor at ordlyden i § 7-3 og § 7-4, siste ledd om handlingsplaner, gis følgende ordlyd:

§ 7-3 siste ledd:

Universiteter og høyskoler skal arbeide systematisk med universell utforming.

§ 7-4 siste ledd:

Universiteter og høyskoler skal arbeide systematisk med individuell tilrettelegging for studenter ved funksjonsnedsettelse og særskilte behov.

Mentorordning

Universitetet i Bergen har nylig vedtatt mentorordninger for alle studenter i vår handlingsplan for læringsmiljø. Punktet om mentorordning lyder slik: «Sørge for at alle studenter kan ta del i en faglig mentorordning innen 2019». En rett til mentorordning for studentene er vurdert av

utvalget, men de har ikke fremmet forslag om lovfesting. Universitetet er enig i at det ikke er naturlig å lovfeste denne ordningen per i dag.

Tilsyn med læringsmiljøet

Universitetet i Bergen mener det er en uheldig utvikling at tilsynsoppgaver spres på et for stort antall aktører i sektoren. Dette bidrar til uklare ansvarlinjer og fragmentering. Universitetet peker også på at sektoren er utsatt for en viss «direktoratfisering», noe som etter vårt syn er lite hensiktsmessig. Universitetet mener derfor tilsynet med læringsmiljøet må ses som en helhet og at det ikke er ønskelig at eget tilsynsorgan for det digitale læringsmiljøet. Universitetet mener at NOKUT sine tilsynsoppgaver også bør omfatte tilsyn med det digitale læringsmiljøet og foreslår derfor at § 7-7, andre ledd strykes.

§ 7-7. Tilsyn med læringsmiljøet

Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med at kravene i § 7-3 overholdes. Arbeidsmiljøloven kapittel 18 gjelder så langt det passer.

Direktoratet for forvaltning og IKT skal føre tilsyn med det digitale læringsmiljøet.

NOKUT skal føre tilsyn med institusjonens arbeid med læringsmiljøet og at dette inngår som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring.

Departementet kan gi forskrift om krav til læringsmiljøet, om tilsyn med læringsmiljøet og om institusjonens plikter vedrørende tilrettelegging for et godt og inkluderende læringsmiljø og ivaretagelse av studentene i deres studiesituasjon.

Kapittel 8 Undervisning, vurdering, sensur, klage og utstedelse av vitnemål

Den norske vurderingstradisjonen har i stor grad vært kjennetegnet av testing av sluttkompetanse, gjerne i en kontrollert situasjon uten hjelpemidler for å vise kandidatens selvstendighet og beherskelse av faget. Det har vært lagt stor vekt på karakterer som forvaltningsvedtak som gir studenter rett til å klage på karakteren. Denne ordningen forklarer nok i stor grad bruken av tester/prøver som sluttvurdering (slutteksamen) og dermed også det tydelige skillet mellom undervisning og vurdering som preger norsk undervisning- og vurderingspraksis. Den norske vurderingstradisjonen står i kontrast til vurderingstradisjonen vi finner i Europa, Nord-Amerika og Oseania. Denne praksisen er i større grad utviklingsorientert i form av løpende vurdering gjennom hele semesteret og vurdering er med det integrert som en viktig del av undervisningen. Dermed blir også sammenhengen mellom undervisning, læring og vurdering tydeligere og mer meningsfylt.

Utdanningskvalitet har de siste årene vært et av satsningsområdene innenfor høyere utdanning i Norge, med kulminering og sammenfatning i Meld. St. 16 (2016 – 2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*, lagt frem i januar 2017. Stortingsmeldingen ble umiddelbart fulgt opp av ny studietilsynsforskrift (gjeldende fra 09.02.2017). Både meldingens og forskriftens hovedmål er å sikre studentene en utdanning og kompetanse som er relevant for et arbeidsliv i omstilling. Virkemidlet som skisseres for å oppnå dette er å tilby helhetlige studieprogram med tydelig samsvar mellom undervisning, vurdering og læring.

Skal sektoren lykkes med å nå målet om å utdanne omstillingsdyktige kandidater trengs et systematisk fokus på utvikling av ulike kompetanser hos studentene. Slik kompetanse kan utvikles gjennom undervisning, gjennom praksis, gjennom egenstudier og gjennom vurdering. Vurdering er dermed ikke bare en test på oppnådd kompetanse, men også en tilnærming der studentene gjennom vurderingsoppgavene både viser for seg selv og andre hva de har lært, noe som også generer ny læring.

Fordi loven er normgivende, bør den i terminologi og begrepsbruk reflektere forventninger om variasjon i undervisningsformer, vurderingsformer og læringsaktiviteter. Ettersom UH-sektoren de siste årene i stor grad har erstattet bruken av «eksamen» med «vurdering», foreslår UiB derfor at dette gjenspeiles i lovteksten. I de følgende forslagene er dermed «eksamen» byttet ut med «vurdering».

Rett til å gå opp til eksamen (§ 8-5)

UiB gir sin tilslutning til lovforslaget, med visse utdanningsfaglige innvendinger:

Generelt vil denne paragrafen være relevant for et synkende antall emner, ettersom sammenhengen og samsvaret mellom undervisning, vurdering og læring blir bedre og mer meningsfylt. Dette gjelder særlig ved bruk av formativ vurdering, som ekskluderer alle privatister. Paragrafen fremstår dermed som lite relevant for det undervisningslandskapet vi arbeider for å forme for fremtiden, samtidig som vi vet at enkelte fagmiljø opplever en økonomisk belastning som følge av svært mange privatister. Termen «gå opp til eksamen» bør erstattes med «rett til vurdering».

Forslag til lovtekst:

Rett til å gå opp til eksamen vurdering (§ 8-5)

Den som oppfyller kravene til opptak etter §§ 6-1 til 6-4, og andre krav for å gå opp til eksamen som ligger til grunn for vurdering i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen vurdering i emnet. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt til ved faget eller studiet.

Oppmelding til vurdering etter denne bestemmelsen kan nektes dersom studenten ikke har fulgt obligatorisk undervisning, fått godkjent obligatorisk arbeid eller gjennomført obligatorisk praksis.

Styret kan gi forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen vurdering, og kan fastsette regler om særskilt oppmeldingsfrist og avgift for personer som melder seg opp til eksamen vurdering uten å være tatt opp som student. Avgiften skal dekke institusjonens merutgifter ved å holde eksamen vurdering for denne gruppen. Slik avgift kan også fastsettes der institusjonen har fastsatt egenbetaling for studiet eller faget. Departementet kan gi forskrift om egenbetaling for eksamen vurdering.

Gjennomføring av eksamen (§ 8-6)

Paragrafen bør oppdateres med aktuelle termer og begreper for vurdering. For å bidra til samsvar mellom undervisning, læring og vurdering, bør paragrafen også tilkjenne at det skal være kjent for studentene hva som blir vektlagt i vurderingen av deres faglige prestasjoner.

Forslag til lovtekst:

Gjennomføring av eksamen vurdering (§ 8-6)

Universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvd og

vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Det skal være kjent for studentene hva som blir vektlagt i vurderingen. Vurderingen skal også sikre det faglige nivået i vedkommende studium. Institusjonen skal sørge for ekstern evaluering av vurderingen og vurderingsordningene.

Den muntlige delen av en eksamen eller Vurdering i form av muntlig prøve skal være offentlig med mindre hensynet til gjennomføringen av prøven tilsier noe annet. Styret kan gjøre unntak fra regelen om offentlig eksamen muntlig prøve etter ønske fra vedkommende eksamenskandidat student når tungtveiende hensyn taler for det.

Styret kan gi forskrift om gjennomføring av ~~eksamener og prøver~~ vurdering, vilkår for å gå opp til ~~eksamener og prøver~~ få vurdering gjennomført på nytt og for adgang til ny praksisperiode.

Gjennomføring av førstegangssensur (8-7)

Utvalgets forslag om to sensorer er begrunnet i hensynet til studentenes rettssikkerhet og blir grundig drøftet. Utvalget peker på utfordringer og svakheter knyttet til vurderingspraksis i norsk høyere utdanning, der blant annet manglende kalibrering av faglig skjønn er et springende punkt. Universitetet støtter likevel ikke forslaget om et lovfestet, gjennomgående krav om to sensorer.

Vi vurderer at dette tiltaket ikke vil ha ønsket effekt, men snarere bidra til en forskyvning av ressursbruken i forholdet mellom undervisning og vurdering på bekostning av førstnevnte. Dette vil gå ut over kvaliteten på undervisningen og vil ikke være i tråd med Kvalitetsmeldingens og Universitetet i Bergen sin *Handlingsplan for kvalitet i utdanning*. Mange av universitetets fagmiljøer bruker allerede to sensorer på enkelte emner i dag selv om dette ikke er påkrevd, men står fritt til selv å velge om disse skal være to interne eller eksterne, eller en kombinasjon. I tillegg har de fleste godt innarbeidede rutiner med å bruke ekstern programsensor på emne eller studieprogram der man er usikker på bruken av karakterer.

For å sikre at studenter som får ikke bestått eller F ved siste vurdering, jf. nytt forslag til § 8-13, foreslår vi å ta enn et ledd som sikrer at en eventuell tidligere karakter blir tellende.

Universitetet foreslår derfor at § 8-7 gis følgende ordlyd (Det er også foreslått fjernet noe overfløydige formuleringer i første ledd andre setning):

§ 8-7 Gjennomføring av førstegangssensur

Styret oppnevner sensor ved ~~eksamen~~ vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for vedkommende studium. Vurderingsuttrykket skal være utmerket/bestått/ikke-bestått, en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått, eller bestått/ikke-bestått.

Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved

- a) ~~skriftlig eksamen hvor karakterfastsettelsen er gradert fra A til F eller utmerket/bestått/ikke-bestått~~*
- b) ~~selvstendig arbeid i forbindelse med både lavere og høyere grad uavhengig av vurderingsuttrykket~~*
- c) ~~bedømmelse av muntlig eller utøvende prestasjon og~~*
- d) ~~vurdering av praksisstudier eller lignende.~~*

Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved selvstendig arbeid som inngår i høyere grad uavhengig av vurderingsuttrykket.

Institusjonen skal utarbeide skriftlig sensorveiledning til alle vurderinger. Sensorveiledningen skal være tilgjengelig for studentene etter at karakteren er fastsatt.

Sensuren skal foreligge innen 15 virkedager fra ~~eksamen er avlagt~~ etter vurdering, hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid. Styret kan gjøre unntak for ~~enkelteksamener~~ vurdering i enkelte emner og kan i midlertidig forskrift etter § 8-6 tredje ledd fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig for å avvikle sensuren innen 15 virkedager. Styret kan i forskrift etter § 8-6 tredje ledd fastsette lengre frist for vurdering av avhandlinger og tilsvarende større skriftlige arbeider.

Ved fornyet vurdering er det karakteren fra siste vurdering som blir tellende, likevel slik at dersom karakteren fra siste vurdering er ikke bestått eller F, blir den tidligere karakteren tellende.

Klage over formelle feil ved eksamen (§ 8-8)

Paragrafen bør oppdateres med aktuelle termer og begreper for vurdering.

Forslag til lovtekst:

Klage over formelle feil ved eksamen vurdering (§ 8-8)

~~Den som har vært oppe til eksamen eller prøve, kan~~ Etter at vurdering er gjennomført, kan studenten klage over formelle feil innen tre uker etter at vedkommende ble eller burde vært kjent med det forhold som begrunner klagen. Studenten må fremsette klagen for institusjonen.

Hvis det er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller bedømmelsen av denne, skal institusjonen oppheve sensurvedtaket. Hvis feilen kan rettes opp ved ny sensur av innleverte arbeider, foretar institusjonen ny sensurering. I motsatt fall avholder institusjonen ny ~~eksamen eller prøve~~ vurdering med nye sensorer. Studenten kan påklage karakterfastsetting ved ny sensurering etter § 8-10.

Finner institusjonen eller klageinstansen at det er begått formelle feil, og det er rimelig å anta at dette kan ha hatt betydning for én eller flere studenters prestasjon eller for bedømmelsen av prestasjonen, kan institusjonen bestemme at det skal foretas ny sensurering eller avholdes ny ~~eksamen eller prøve~~ vurdering.

Styret eller lokal klagenemnd ved institusjonen er klageinstans for institusjonens vedtak etter denne bestemmelsen.

Klage over karakterfastsetting (§ 8-10)

Paragrafen bør oppdateres med aktuelle termer og begreper for vurdering.

Forslag til lovtekst:

Klage over karakterfastsetting (§ 8-10)

En student kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultatet resultatet av vurderingen er kunngjort. Har studenten krevd begrunnelse for karakterfastsetting etter § 8-9 eller klaget over formelle feil ved oppgavegiving, eksamensavvikling avvikling eller gjennomføring av vurderingen etter § 8-8, løper klagefristen fra studenten har fått begrunnelsen for karakterfastsettingen eller resultatet av klagen over formelle feil foreligger. Studenten skal ha mulighet til å begrunne klagen.

Det er individuell klagerett ved gruppeeksamen gruppevurdering. En eventuell endring av karakter etter klage vil bare gjelde for den som har klaget.

Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om studenten kan fremsette klage etter separat prøve, oppgave eller annen fremvisning av kompetanse, eller når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisstudier eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages.

Gjennomføring av klagesensur (§ 8-11)

Det er svært positivt at utvalget foreslår å fjerne ordningen med blind klagesensur og at studentenes begrunnelse og sensorveiledning skal gjøres tilgjengelig for klagekommisjonen. Universitetet i Bergen foreslår likevel å stryke § 8-11 tredje ledd andre setning, som omhandler kombinasjonen skriftlig og justerende muntlig prøve i paragrafens siste ledd, da slik særskilt regulering bør overlates til institusjonenes egne regler.

§ 8-11. Gjennomføring av klagesensur

Ved klage etter § 8-10 skal institusjonen foreta ny sensurering. Studentens begrunnelse og sensorveiledningen skal gjøres tilgjengelig for klagekommisjonen. Hvis studenten har fått en skriftlig begrunnelse for karakterfastsettingen, skal denne også gjøres tilgjengelig for klagekommisjonen. Institusjonen skal gjennomføre klagesensuren uten ugrunnet opphold.

Det skal være to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved klagesensuren.

Ved ny sensurering kan endring gjøres både til gunst og ugunst for klager. ~~Hvis den endelige karakteren er fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve og karakteren endres etter ny sensur av den skriftlige delen av eksamenen, skal ny muntlig prøve avholdes for å fastsette endelig karakter.~~

Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne bestemmelsen kan ikke påklages.

Ph.d.-kandidatenes rettigheter og plikter (§ 8-12)

Paragrafen bør oppdateres med aktuelle termer og begreper for vurdering.

Forslag til lovtekst:

Ph.d.-kandidatenes rettigheter og plikter (§ 8-12)

Når eksamen, studieemner og prøver tas som en del av Ved vurdering i emner som inngår i doktorgradsprogrammet, gjelder rettigheter og plikter som følger av denne loven tilsvarende for ph.d.-kandidater.

Vitnemål

Universitetet i Bergen er positiv til at det skal fremgå av vitnemålet at en student har fått sine prestasjoner i et emne vurdert flere ganger. En konsekvens av denne endringen bør være at det er karakteren fra siste vurdering som skal fremgå av vitnemålet og universitetet foreslår å ta dette inn i bestemmelsen. Enkelte av universitets fagmiljøer bruker betydelige ressurser på å tilrettelegge for studenter som tar om igjen de samme emnene flere ganger for å forbedre karakteren. Forslaget fra lovutvalget med tilføyelsen fra Universitetet i Bergen vil avhjelpe denne situasjonen, som bare i varierende grad gir studentene ekstra læring. I tillegg er det foreslått fjernet en overflødig setning.

Forslag til lovtekst:

§ 8-13 Vitnemål

Institusjonen skal utstede vitnemål om fullført utdanning, så fremt minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for graden, er avlagt ved denne institusjonen. ~~Det samme gjelder tildeling av grad.~~ Institusjonen skal på forespørsel gi en student som ikke har avsluttet en utdanning karakterutskrift for de ~~eksamener eller prøver~~ emner vedkommende har fullført og bestått. Institusjonen skal samtidig utstede et vitnemålstillegg som nærmere beskriver kandidatens kvalifikasjoner, til bruk ved godkjenning av vedkommendes kvalifikasjoner i utlandet (Diploma Supplement). NOKUT kan gi retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement.

For en student som går opp til eksamen får sine prestasjoner vurdert etter § 8-5 første ledd andre punktum, skal institusjonen angi på vitnemålet eller karakterutskriften dersom studentens kunnskaper, ferdigheter er prøvd på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet.

Det skal fremgå av vitnemålet hvor mange ganger ~~en eksamen er avlagt~~. en student har fått sine prestasjoner vurdert i samme emne. Ved fornyet vurdering er det karakteren fra siste vurdering som skal fremgå av vitnemålet, med de begrensningene som går fram av § 8-7, siste ledd.

Det skal fremgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. § 2-6 andre ledd.

Institusjonen skal tildele autorisasjon for helsepersonell i forbindelse med utstedelse av vitnemål, i den utstrekning det er fastsatt i forskrift gitt i medhold av helsepersonelloven.

Kapittel 9 Godkjenning av høyere utdanning

Generelle merknader

Universitetet i Bergen slutter seg fullt ut til de generelle merknadene fra utvalget når det gjelder viktigheten av god og tilgjengelig informasjon, særlig for søkere med utenlandsk utdanning. Det som sies der, er etter vår oppfatning en god redegjørelse for hva den alminnelige veiledningsplikten etter forvaltningsloven og god forvaltningsskikk innebærer på dette området. Dette illustreres blant annet av at i forslaget til §§ 9-1 til 9-4 brukes termen «godkjenning» på ulike måter. Det kan være egnet til å skape usikkerhet, særlig hos søkere.

Dersom «godkjenning» skal brukes over det hele, vil det i det minste stille sterke krav til informasjon og veiledning.

Full prøvingsrett for NOKUT sin klagenemnd

Når det gjelder klageordningen vil Universitetet i Bergen gi støtte til utvalgets mindretall. En velfungerende klageordning er både en rettssikkerhetsgaranti for søkerne og et bidrag til å opprettholde høy kvalitet i saksbehandlingen i organisasjonen som helhet. Dette må gjelde like mye for NOKUT som for en hvilken som helst annen organisasjon.

Som mindretallet påpeker, kan kvaliteten i klageorganets arbeid sikres på flere måter. Veiledning og klargjøring i regelverket, sammen med en nemnd som har tilstrekkelig faglig og juridisk kompetanse, bør kunne avhjelpe svakheter som har vist seg tidligere.

Kapittel 10 Sanksjoner ved uønsket adferd

Utvidet utestengelsesperiode, falskt vitnemål og fusk

Utvalget viser til at ulike tilfeller av fusk kan være av svært forskjellig karakter og alvorlighet. Det er etter utvalgets mening vanskelig å gjenspeile de ulike tilfellene av fusk og grovheten i den någjeldende sanksjonsmuligheten. Utvalget mener det bør være rom for mer varierte og tilpassede sanksjoner, enn dagens ordning med utestengelse i inntil ett år. Forslaget åpner således for at institusjonene kan utestenge en student i inntil to år. Universitetet i Bergen deler denne vurderingen, og støtter forslaget om at studenter kan kunne utestenges i inntil to år ved fusk og falskt vitnemål. Universitetet understreker likevel at hovedregelen for «førstegangsovertredelser» fortsatt bør være utestenging i ett eller to semester.

Politiattest

Universitetet slutter seg til forslaget. Utvalget mener at lovteksten ikke samsvarer med reglene i forskriften, som best ivaretar forvaltningens plikt til forsvarlig saksbehandling. Universitetet deler denne vurderingen. Universitetet støtter den foreslåtte endringen i § 10-6, hvor det fremgår at politiattest kan kreves både ved opptak og underveis i studiet.

Skikkethetsvurdering

Universitetet i Bergen støtter utvalget i at skikkethetsregelverket er viktig for å beskytte mennesker i sårbare situasjoner, og at dette vil kunne være vel så viktig under en videreutdanning som under en grunnutdanning. Det er imidlertid universitetets syn at behovet for skikkethetsvurderinger i hovedsak gjør seg gjeldende for videreutdanninger, og at det ikke synes formålstjenlig å innføre dette for rene etterutdanninger.

Bortvisning

Universitetet er i utgangspunktet positive til utvalgets forslag om regler for bortvisning (§ 10-4, første ledd), men ser at det vil være et behov for presisering av hvordan bortvisning skal skje i praksis. Universitetet anmoder derfor om at det i det videre arbeidet med lovforslaget, tydeliggjøres hvem som vil ha bortvisningsmyndighet, hvordan lovens vilkår «forstyrrer» skal tolkes og om myndighet etter bestemmelsen kan eller bør delegeres.

Forbud mot heldekkende ansiktsplagg

Universitetet i Bergen mener at selv om det kan være utfordringer med heldekkende ansiktsplagg i enkelte situasjoner, er det generelle forbudet unødvendig. Dette er utfordringer som institusjonene selv kan løse lokalt, uten et direkte forbud i lov, og at institusjonene er nærmest, og best egnet, til å håndtere samt regulere eventuelle situasjoner selv. Universitetet støtter derfor mindretallets forslag om at et generelt forbud mot bruk av klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet ved universiteter og høyskoler ikke videreføres.

Ph.d.-kandidater

Utvalget foreslår to nye lovbestemmelser som klargjør hvilke regler om sanksjonsmuligheter som gjelder for ph.d.-kandidater, avhengig av om de har et ansettelsesforhold ved institusjonen eller ikke. Den ene bestemmelsen er ment å synliggjøre hvilke regler som gjelder både for ph.d.-kandidater og andre studenter med hensyn til rettigheter og plikter ved eksamen, kurs og prøver som tas under ph.d.-programmet:

§ 8-12. Ph.d.-kandidatenes rettigheter og plikter

~~Når eksamen, studieemner og prøver tas som en del av Ved vurdering i emner som inngår i doktorgradsprogrammet, gjelder rettigheter og plikter som følger av denne loven tilsvarende for ph.d.-kandidater.~~

Den andre bestemmelsen presiserer at ph.d.-kandidater som har et ansettelsesforhold ved institusjonen er unntatt fra reglene om bortvisning og utestenging:

§ 10-8. Ph.d.-kandidater med ansettelsesforhold

Ph.d.-kandidater som har et ansettelsesforhold ved institusjonen, er unntatt fra reglene om bortvisning og utestenging etter dette kapittelet.

Utvalget foreslår i tillegg at ordet «kandidat» endres tilbake til «student» de stedene i loven der «kandidat» er ment å omfatte både ph.d.-kandidater og studenter

Forslaget til nye lovbestemmelser i § 8-12 og § 10-8 endrer ikke det materielle innholdet i dagens regelverk, men tydeliggjør sanksjonsmulighetene som i dag kan fremstå uklare. De sanksjonsmulighetene som ligger i det arbeidsrettslige regelverket anses å i tilstrekkelig grad sikre en likebehandling av kandidater med ulik tilknytning til institusjonen. I oppfølgingen av saker om fusk for ph.d.-kandidater ansatt ved institusjonen, er det en fordel å behandle saken i to spor, hvor institusjonens klagenemnd har best kjennskap til fuskesaker, og personaladministrasjonen har best kjennskap til disiplinærsaker etter statsansatteloven. I tillegg regulerer lovforslaget § 10-8 jf. forskningsetikkloven at institusjonene kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanning ved vitenskapelig uredelighet.

Universitetet i Bergen har ikke erfaring som tilsier at regelverket ikke fungerer og gir derfor vår tilslutning til lovforslaget på dette punkt.

Kapittel 11 Ansettelser

Universitetet i Bergen er positiv til at strukturen i forslaget følger statsansattelovens systematikk, og at alle bestemmelser om arbeidsrettslige forhold er samlet i ett kapittel.

Midlertidige ansettelser

Utvalget har vurdert om det er svakheter ved regelverket som kan forklare den høyere andelen midlertidige ansettelser i sektoren, men har ikke klart å identifisere mulige regelendringer som kan avhjelpe situasjonen. Utvalget oppfordrer derfor sektoren og hver enkelt institusjon til å arbeide systematisk med å etablere en god kultur og hensiktsmessige rutiner ved ansettelser.

Universitetet i Bergen er enig med utvalget i at den høye andelen midlertidige stillinger i sektoren først og fremst er et etterlevelsproblem. Universitetet arbeider systematisk med tiltak for å redusere midlertidigheten, og har blant annet besluttet at forskerstillinger knyttet til eksternt finansierte prosjekter skal være faste dersom prosjektet varer i mer enn to år. Det arbeides også med verktøy for ledere knyttet til langsiktig planlegging av ressursbruk og bemanning. Det er likevel fortsatt behov for å ha fokus på institusjonens prosedyrer, tradisjoner, kultur og bevissthet for å sikre en fortsatt reduksjon av midlertidige ansettelser. Universitetet har gitt innspill til tiltak for reduksjon av midlertidighet gjennom deltakelse i en arbeidsgruppe som ble nedsatt av Kunnskapsdepartementet høsten 2019, og det vises til forslagene i arbeidsgruppens rapport.

Postdoktorstillinger - begrensning i antall postdoktorperioder

Utvalget foreslår å begrense ansettelse som postdoktor til én ansettelsesperiode for å fokusere på stillingens formål og oppfyllelsen av dette. UiB er sterkt kritisk til en innsnevring i adgangen til å ha flere postdoktorperioder på tvers av institusjoner slik utvalget foreslår, og ønsker å beholde dagens regelverk.

Universitetet i Bergen mener at forslaget vil hindre unge forskere i å bygge opp en sterk nok CV til å være konkurransedyktige for faste stillinger innen akademien både nasjonalt, og særlig internasjonalt. Postdoktorstillinger bidrar til at kandidatene kan styrke sin kompetanse og konkurransekraft. I forskningsmiljøer med sterk internasjonal konkurranse om stillingene, har de fleste søkerne flere perioder i postdoktorstillinger før de får faste stillinger.

Med dette lovforslaget risikerer søkere fra UH-sektoren å bli utkonkurrert av søkere med bredere erfaring fra utlandet eller fra instituttsektoren. Forslaget kan gjøre det mindre attraktivt å være postdoktor i sektoren i en situasjon der det allerede kan være vanskelig å rekruttere til forskningsprosjekter i enkelte fagmiljøer. Forslaget vil etter universitetets oppfatning kunne føre til ulik behandling av søkere med norsk og utenlandsk arbeidserfaring.

En potensiell konsekvens av forslaget kan også være at flere må reise utenlands for å kvalifisere seg, noe som kan være mindre aktuelt for de som har familie/barn. Ved å åpne for flere perioder i Norge, og legge til rette for andre måter å sikre internasjonalisering, kan man bedre sikre et bredt mangfold i akademien.

Universitetet i Bergen har forståelse for formålet med regelendringen og argumentene for å begrense antallet postdoktorperioder for å gi sikrere karriereveier for unge mennesker i akademien. Men forslaget er etter vår mening i utakt med resten av verden og det arbeidsmarkedet kandidatene skal konkurrere i. Et for rigid nasjonalt regelverk som gjør det vanskelig å rekruttere dyktige postdoktorer fra toppinstitusjoner vil kunne skade norsk forskning på sikt.

Dagens regelverk fremmer mobilitet blant unge forskere og gir en mulighet for dem til å ta erfaringer fra andre institusjoner med seg tilbake til hjemmeinstitusjonen. Det er svært verdifullt. Etter universitetets oppfatning vil formålet med regelendringen bedre kunne oppnås gjennom målrettet arbeid for å sikre at bruken av postdoktorstillinger er i tråd med intensjonen. I denne forbindelse viser vi blant annet til at NFR nå forlanger utviklingsplaner for postdoktorer, noe som vil bidra til at postdoktorstillinger i større grad vil bli brukt korrekt ved alle institusjoner fremover. UiB foreslår derfor å sløyfe § 11-7, fjerde ledd, siste setning:

For stillinger etter første ledd bokstavene e til h gir departementet forskrift om varighet, om arbeidets omfang og innhold og om adgangen til å fornye ansettelsesforholdet. Departementet kan gi forskrift om beregning av ansettelsestid for stipendiater etter statsansatteloven § 9. Det ikke er adgang til å gi ansettelse til mer enn én periode som postdoktor.

Raskere ansettelsesprosesser

Utvalget vurderer det som en svakhet ved den nåværende ansettelsesprosessen at den er langdryg, men ser at det er særlig praktiske årsaker til at det tar lang tid å foreta kompetansevurderingene. Utvalget foreslår en arbeidsgruppe med medlemmer fra sektoren som kan jobbe med hvordan ansettelsesprosessen kan gjøres raskere.

Universitetet i Bergen er enig i at det ikke er regelverket som forsinker ansettelsesprosessene, og mener dette skyldes flaskehalsen på den enkelte institusjon knyttet opp til egne rutiner og prosesser, arbeidsfordeling og kultur. Det arbeides allerede på ulike måter lokalt med å få opp effektiviteten i ansettelsesprosessene, og universitetet vurderer at det er hensiktsmessig å gjøre dette arbeidet innenfor den enkelte institusjon ut fra de lokale forhold. Universitetet mener således at det ikke er behov for en nasjonal arbeidsgruppe slik utvalget foreslår.

Sakkyndig bedømming og innstilling i undervisnings- og forskerstillinger (§ 11-3)

Forslaget innebærer at hovedregelen er at det skal gjennomføres intervju, prøveforelesninger eller andre prøver, som er en innskjerping i forhold til dagens regel.

Universitetet i Bergen støtter denne presiseringen, som fremhever kvalifikasjonsprinsippet og sikrer en bred prøving av søkerne.

Universitetet mener videre at formuleringen prøveforelesning eller andre prøver må leses i lys av utviklingen med overgang til mer studentaktive lærings- og undervisningsformer, der det bør åpnes for et videre rom for hva som kan prøves ved ansettelse. Et eksempel kan være å be søkerne presentere et undervisningsopplegg for et oppgitt eller selvvalgt emne. Sammen med kravet om pedagogisk mappe kan søkeren få redegjort for sin pedagogiske tilnærming og valg av undervisnings-/læringsformer i lys av læringsutbytte. Det gir et bredere grunnlag for å vurdere både formelle kvalifikasjoner i universitetspedagogikk og undervisningserfaring. Samtidig er det viktig å sikre at alle søkere vurderes etter sammenliknbare opplegg og kriterier.

For å åpne for ulike måter å prøve undervisningskompetanse på ved ansettelse foreslår universitetet at «prøveforelesning» erstattes av begrepet «prøveundervisning» og § 11-3, første ledd får dermed følgende ordlyd:

Ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger skjer på grunnlag av innstilling. Innstilling skjer ut fra sakkyndig bedømming etter de kvalifikasjonskrav som er gitt i utlysningen. Det skal gjennomføres intervju, prøveundervisning eller andre prøver, med mindre det er åpenbart unødvendig. Ansettelsesorganet kan i særskilte tilfeller bestemme at kravet om sakkyndig bedømming kan fravikes for undervisnings- og forskerstillinger som ikke er førstestillinger eller professorstillinger. I stillinger hvor det stilles krav om pedagogiske kvalifikasjoner, skal det foretas en særskilt vurdering av om søkerne oppfyller disse. Styret gir nærmere regler om bedømming.

Ansettelse på åremål (§ 11-7)

Bestemmelsen gir en uttømmende liste over typer stillinger der åremål kan benyttes, og åremålsperioden for stillingene. Universitetet i Bergen støtter at utvalget har beholdt muligheten for ansettelse på åremål for undervisnings- og forskerstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet.

Som en konsekvens av flertallets forslag om å innføre enhetlig ledelse uavhengig av rekrutteringsform, foreslås det å fjerne muligheten til å ansette administrerende direktør på åremål. Mindretallet ønsker videreføring av todelt ledelse med valgt rektor som styrets leder og administrerende direktør som ansettes på åremål som i dagens lov. Universitetet viser til omtalen av lovforslagets kapittel 3, og presiserer at også administrerende direktør/universitetsdirektør, bør ansettes på åremål. Det foreslås derfor følgende endring i § 11-7, i forlengelsen av mindretallets forslag til samme bestemmelse:

Ansettelse på åremål kan benyttes for

- a) rektor*
- b) universitets- eller høyskoledirektør*
- c) prorektor*
- d) leder for avdeling og grunnenhet*
- e) studentombud*
- f) postdoktorstilling*
- g) stipendiat*
- h) vitenskapelig assistent*
- i) spesialistkandidat*
- j) undervisnings- og forskerstilling når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet*
- k) stilling på innstegsvilkår*

[...]

Åremålsperioden for universitets- og høyskoledirektør skal være seks år. Ingen kan være ansatt på åremål som universitets- eller høyskoledirektør i en sammenhengende periode på mer enn tolv år. Når særlige grunner taler for det, kan departementet, etter forslag fra styret, fastsette en annen åremålsperiode enn seks år.

Kapittel 12 Institusjonens klagenemnd og nasjonale klageorgan

Utvalget har foreslått at loven skal åpne for at flere institusjoner kan samarbeide om en lokal klagenemnd, at institusjonens styre ikke kan instruere eller overprøve klagenemnda i enkeltsaker samt noe strengere regler om inhabilitet ved klagebehandling i lokal klagenemnd. Videre er regelen om forholdet til forvaltningsloven videreført og forenklet, ellers er dagens regler om klageorganer foreslått videreført.

Universitetet i Bergen støtter utvalgets forslag og vurderinger på dette punkt. Universitetet er positiv til at det åpnes for at institusjoner som ønsker det kan inngå et samarbeid om en felles lokal klagenemnd, selv om det for universitetet sin del ikke vurderes som aktuelt med det første. Universitetet stiller seg også bak lovfestingen av klagenemndenes uavhengige stilling i forhold til styret.